

ПАМ'ЯТКА ПРО ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ при кримінальному затриманні

ПАМ'ЯТКА ПРО ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ при кримінальному затриманні

Особа є ЗАТРИМАНОЮ з моменту, коли силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд з уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою особою (ст. 209 КПК¹).

NB!

Момент затримання **не пов'язаний** з моментом **складення протоколу або з моментом доставлення** затриманого до органу досудового розслідування. Нескладення протоколу не означає, що особа не була затримана, це означає порушення вимог КПК при затриманні (ч. 5 ст. 115, ч. 5 ст. 208).

NB!

Час затримання **має відповідати дійсності та бути чітко зазначеним** у протоколі (година та хвилини) – ч. 5 ст. 208, ч. 1 ст. 210 КПК. Недопустимо зазначати час затримання з моменту доставлення до органу досудового розслідування або складення протоколу.

УПОВНОВАЖЕНА СЛУЖБОВА ОСОБА, ЯКА ЗДІЙСНИЛА ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ, А В ПОДАЛЬШОМУ – ОСОБА, ВІДПОВІДАЛЬНА ЗА ПЕРЕБУВАННЯ ЗАТРИМАНИХ ТА СЛІДЧИЙ, **ЗОБОВ'ЯЗАНА:**

1

НЕГАЙНО ПОВІДОМИТИ ЗАТРИМАНОМУ чітко та зрозуміло для нього мовою (ч. 4 ст. 208 КПК):

***ПІДСТАВИ затримання;**

у вчиненні якого злочину він підозрюється (п. 1 ч. 3 ст. 42 КПК);

власне прізвище, ім'я та по-батькові, посаду, спеціальне звання, пред'явити службове посвідчення (ч. 3 ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію» та ін.).

NB!

***Вичерпними ПІДСТАВАМИ затримання** уповноваженою службовою особою **без ухвали слідчого судді** є затримання особи **підозрюваної у вчиненні злочину,**

за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, і лише у випадках:

- якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;
- якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;
- якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виключно у випадку, якщо підозрюваний:

- не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу;
- не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує.

ПАМ'ЯТКА ПРО ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ при кримінальному затриманні

2

НЕГАЙНО РОЗ'ЯСНИТИ ЗАТРИМАНОМУ зрозумілою для нього мовою (ч. 2 ст. 20, ч. 4 ст. 208, п. 2 ч. 3 ст. 212 КПК):

ПРАВО мати захисника (ч. 1 ст. 20, п. 3 ч. 3 ст. 42, ст. ст. 45, 46, 48, 49 КПК):

обраного адвоката за власним бажанням;

або

призначеного адвоката із системи безоплатної вторинної правової допомоги (БВПД), що надається за рахунок держави (ч. 3 ст. 20, ч. 4 ст. 213 КПК).

ПРАВО мати побачення з захисниками до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування (п. 3 ч. 3 ст. 42, ч. 5 ст. 46 КПК);

ПРАВО отримувати медичну допомогу, в т. ч. залучення конкретного лікаря за вибором затриманого (п. 6 ч. 3 ст. 212 КПК);

ПРАВО давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього (п.п. 4-5 ч. 3 ст. 42 КПК);

ПРАВО негайно повідомити будь-яких осіб за вибором затриманого про його затримання, місце перебування та про необхідність запрошення адвоката (ч. 3 ст. 12, ч. 2 ст. 20, п. 7 ч. 3 ст. 42, ч. 1 ст. 213 КПК);

ПРАВО вимагати перевірку обґрунтованості затримання (ч. 2 ст. 12, п. 6 ч. 3 ст. 42, ч. 2 ст. 206, ч. 4 ст. 208 КПК);

ПРАВО збирати і подавати докази (п. 8 ч. 3 ст. 42 КПК);

ПРАВО брати участь у проведенні процесуальних дій (п. 9 ч. 3 ст. 42 КПК);

ПРАВО під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які мають заноситися до протоколу (п. 10 ч. 3 ст. 42 КПК);

ПРАВО застосовувати технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь (п. 11 ч. 3 ст. 42 КПК);

ПРАВО заявляти відводи (п. 13 ч. 3 ст. 4 КПК);

ПРАВО ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування (п. 14 ч. 3 ст. 42 КПК);

ПРАВО одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення (п. 15 ч. 3 ст. 42 КПК);

ПРАВО оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді (п. 16 ч. 3 ст. 42, Глава 26 КПК);

ПРАВО користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави (п. 18 ч. 3 ст. 42 КПК);

ПРАВО на отримання письмової пам'ятки про процесуальні права та обов'язки одночасно з їх повідомленням (ч. 8 ст. 42 КПК);

Інші процесуальні права, передбачені КПК (ч. 1 ст. 107, ч. 3 ст. 210, п.п. 4, 5, 6 ч. 3 ст. 212 та ін.).

ВВ!

НЕДОСТАТНЬО **формального надання** затриманому **письмової пам'ятки** з переліченими правами, без усного повідомлення визначеної інформації та реального її роз'яснення (ч. 8 ст. 42 КПК).

Отже, необхідно **детально пояснити** затриманому зрозумілою для нього мовою зміст його прав та порядок їх реалізації, дати змістовні відповіді на всі супутні питання затриманого.

ПАМ'ЯТКА ПРО ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ при кримінальному затриманні

3

ЗАБЕЗПЕЧИТИ РЕАЛІЗАЦІЮ РОЗ'ЯСНЕНИХ ПРАВ ЗАТРИМАНОВОГО;

NB!

Роз'яснення процесуальних прав не має сенсу без ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ ЇХ ТЕХНІЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ затриманим:

надання йому телефону для здійснення дзвінка з метою повідомлення близьких, рідних та адвоката про затримання та місце перебування,

забезпечення доступу лікаря для надання медичної допомоги,

виділення кімнати для конфіденційного побачення з захисником тощо

ч. 3 ст. 12, ч. 5 ст. 46, ч. 1 ст. 48 КПК

4

СУВОРО ДОТРИМУВАТИСЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВ ЗАТРИМАНОВОГО ТА ВЛАСНИХ ОBOB'ЯЗКІВ, як прямо визначених КПК, так і тих, що впливають із прав затриманого/підозрюваного;

NB!

Зокрема, **ПРОТЯГОМ 60 ГОДИН** З МОМЕНТУ ЗАТРИМАННЯ ЗВІЛЬНИТИ ОСОБУ або доставити її до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу.

5

Належним чином скласти ПРОТОКОЛ ЗАТРИМАННЯ із таким змістом (ст. 104, ч. 5 ст. 208 КПК):

вступна частина
з відомостями про:

місце, дату і точний час (година і хвилини) затримання як процесуальної дії;

підстави затримання;

особу, яка проводить процесуальну дію (прізвище, ім'я, по батькові, посада);

всіх осіб, які присутні під час проведення процесуальної дії (прізвища, імена, по батькові, дати народження, місця проживання);

інформацію про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації, характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, умови та порядок їх використання;

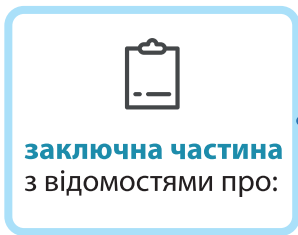

описова частина
з відомостями про:

послідовність дій;

отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, в тому числі виявлені та/або надані речі і документи, результати особистого обшуку;

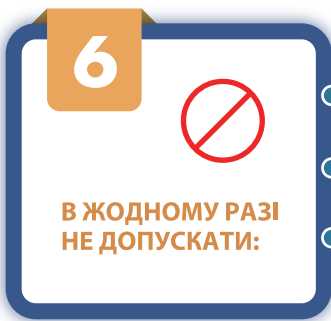
ПАМ'ЯТКА ПРО ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ при кримінальному затриманні

заклучна частина
з відомостями про:

- вилучені речі і документи та спосіб їх ідентифікації;
- спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу;
- зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії;
- клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили;
- повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого.

та після **підписання протоколу затриманим негайно ВРУЧИТИ йому КОПІЮ під розпис**, а також надіслати прокурору.

В ЖОДНОМУ РАЗІ НЕ ДОПУСКАТИ:

неналежного або жорстокого фізичного та психологічного поводження із затриманим;

змушення давати показання в будь-якій формі та способами;

вмовляння або наполягання на виборі конкретного захисника, а також відмови від захисника (ч. 1 ст. 48 КПК);

NB!

За **першою вимогою** затриманого має бути забезпечена **УЧАСТЬ** обраного **АДВОКАТА**. Будь-які обіцянки та вмовляння відмовитися від захисника, посилання на заважання адвокатом проведенню досудового розслідування та зайвості захисника за лояльного відношення до затриманого з боку слідства, що створює для підозрюваного ситуацію небажаного конфлікту з правоохоронцями, ставить його в ще більш уразливе становище і є **НЕДОПУСТИМИМ**.

NB!

При затриманні людини за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення **правоохоронці зобов'язані негайно викликати адвоката**, в тому числі, шляхом повідомлення відповідного центру БВПД (<http://legalaid.gov.ua/ua/local-centres>).

Участь адвоката БВПД має бути забезпечена негайно після затримання (ч. 4 ст. 213 КПК):

навіть без висловлювання затриманим необхідності допомоги адвоката (ч. 1 ст. 49 КПК);

навіть за відсутності наміру слідчого/прокурора подавати до суду клопотання про вжиття запобіжних заходів до затриманого (ч. 4 ст. 213 КПК);

навіть при відмові затриманого мати адвоката, при висловленому бажанні захищати себе самостійно, (ч. 2 ст. 54 КПК);

навіть за наявності наміру слідчого/прокурора звільнити затриманого до спливу 60 годин з моменту затримання.

ПАМ'ЯТКА ПРО ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ при кримінальному затриманні

NB! При ЗАТРИМАННІ особи, що має професійний статус АДВОКАТА – орган або посадові особи зобов'язані **негайно повідомити раду адвокатів регіону** з метою захисту його професійних прав та гарантій адвокатської діяльності (п. 12 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

NB! **ПОРУШЕННЯ** вказаних правил тягне за собою **кримінальну, дисциплінарну, цивільно-правову відповідальність**. Істотне порушення прав та свобод людини, **в т.ч. права на захист**, тягне за собою визнання отриманих доказів **недопустимими** (ст. 87 КПК), що виключає їх юридичну силу та сенс надання до суду.

ПАМ'ЯТКА ПРО ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ при кримінальному затриманні

Практика ЄСПЛ² виокремлює два важливих аспекти при реалізації гарантій Конвенції³ в контексті дотримання прав людини при затриманні:

1. необхідність документування правоохоронцями затримання де-факто саме як затримання де-юре (ст. 5 Конвенції «Право на свободу та особисту недоторканність»);

2. роз'яснення права на адвоката, а також права на мовчання та забезпечення вільного вибору захисника (ст. 6 Конвенції «Право на справедливий суд»).

КОРИСНІ ТА НЕОБХІДНІ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ РІШЕННЯ ЄСПЛ ПРИ ЗАТРИМАННІ ЛЮДИНИ (Ч. 2 СТ. 8, Ч. 5 СТ. 9 КПК):

1. «Белоусов проти України», 07.11.2013 р.;
2. «Брюско проти Франції», 14.10.2010 р.;
3. «Гріненко проти України», 15.11.2012 р.;
4. «Дворські проти Хорватії», 20.10.2015 р.;
5. «Доронін проти України», 19.02.2009 р.;
6. «Душка проти України», 03.02.2011 р.;
7. «Ібрагім та інші проти Сполученого Королівства», 20/10/2015 р.;
8. «Корнейкова проти України», 19.01.2012 р.;
9. «Корнійчук проти України», 30.01.2018 р.;
10. «Креанге (Creangă) проти Румунії», 23.02.2012 р.;
11. «Лопата проти Росії», 13.07.2010 р.;
12. «Малик проти України», 29.01.2015 р.;
13. «Нечипорук і Йонкало проти України», 21.04.2011 р.;
14. «Олександр Зайченко проти Росії», 18.02.2010 р.;
15. «Смолик проти України», 19.01.2012 р.;
16. «Трутень проти України», 23.06.2016 р.;
17. «Турбилев проти Росії», 06.10.2015 р.;
18. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства», 30.08.1990 р.;
19. «Форталнов та інші проти Росії», 26.06.2018 р.;
20. «Хачі Озен проти Туреччини», 12.04.2007 р.;
21. «Шабельник проти України», 19.02.2009 р.

Автор:

Островська Марія Анатоліївна, адвокат, заступник Голови Комітету НААУ по наближенню системи адвокатури України до європейських правових стандартів

¹Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р. (зі змінами станом на жовтень 2018 року)

²Європейський суд з прав людини

³Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

